

Л.Н.Добровольська, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників;
М.Г.Довбуш, учитель початкових класів Ватутінської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Ватутінської міської ради Черкаської області, заслужений вчитель України

ОПТИМАЛЬНЕ ПОЄДНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ, ПАРНОЇ І ГРУПОВОЇ РОБОТИ

ПРОГРАМА

Пояснювальна записка

Актуальність.

Реформування загальної освіти супроводжується введенням нових форм організації пізнавальної діяльності, що мають конкретну мету: створити такі умови навчання, за яких би кожен учень успішно навчався, розвивав свій інтелект і був готовим до творчої самореалізації. Відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, що спонукає до розробок і впровадження нових технологій. Серед них вирізняється інтерактивна технологія «Парна і групова робота». Суть означеної технології полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної взаємодії всіх учнів, базується на співпраці, взаємонавчанні рівноправних суб'єктів навчання. Це можливо лише за умов організації парної і групової діяльності, що створює атмосферу співробітництва, взаємодії, взаємодопомоги. При організації парної і групової роботи виключається домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Використання особистісно орієнтованого навчання дозволяє розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини, допомагає особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, формує в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє життя. Учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, бути толерантними, приймати обґрунтоване рішення, що й обумовлює актуальність теми «Оптимальне поєднання індивідуальної, парної і групової роботи».

Мета.

Формування професійних компетенцій учителів початкових класів для забезпечення розвитку і саморозвитку особистості кожного учня шляхом упровадження парної і групової роботи та незалежного навчання.

Завдання.

Систематизувати знання щодо:

- суті роботи в парах і групах;
- організації роботи в парах постійного і змінного складу;
- організації роботи в групах гетерогенного і гомогенного складу;
- організації незалежного навчання;
- оцінювання навчальних знань, умінь і навичок учнів початкових класів.

Сформувати вміння (навички):

- здійснювати оптимальний вибір виду роботи в парах та групах з учнями початкових класів відповідно до теми та мети уроку;
- формувати групи гетерогенного та гомогенного складу;
- організовувати навчання лідерів груп;
- планувати урок, здійснюючи особистісно орієнтований підхід до учнів;

- складати навчальні контракти.

Розвинути установки до:

- самовдосконалення;
- використання парної і групової роботи у навчальному процесі;
- рефлексії;
- створення умов для «незалежного» навчання обдарованих учнів;
- врахування індивідуальних особливостей учнів для визначення претендентів для «незалежного» навчання.

Очікувані навчальні результати:

Знання:

- завдань та вимог до педагога відповідно викликів сьогодення;
- принципу об'єднання учнів у пари та групи;
- створення умов для організації роботи в парах і групах;
- методики організації «незалежного» навчання.

Уміння:

- здійснювати вибір виду роботи в парах та групах з учнями початкових класів;
- враховувати індивідуальні психічні та інтелектуальні особливості молодших школярів;
- організовувати навчання обдарованих дітей.

Установки до:

- самовдосконалення;
- самовираження;
- самореалізації;
- оптимального використання парної і групової роботи у навчальному процесі;
- стимулювання розвитку творчих здібностей учнів;
- рефлексії.

Набуття досвіду:

- організації різних видів парної і групової роботи з учнями початкових класів.

Навчальна стратегія творчої майстерні здійснюється шляхом:

- розгляду навчального матеріалу на лекціях;
- виконання практичних завдань, спрямованих на набуття слухачами вмінь і навичок на практиці застосовувати теоретичні знання;
- участі слухачів у семінарському занятті;
- проведення контрольного тестування.

Тематичний план

Тема 1. Організація роботи в парах.

Робота в парах – одна із інтерактивних форм роботи з учнями; види парної роботи.

Робота в парах постійного і змінного складу.

Тема 2. Організація роботи в групах.

Сутність і педагогічні можливості колективних форм роботи з учнями початкових класів.

Методика організації роботи в групах.

Тема 3. Оцінювання діяльності учнів у групах.

Педагогічна роль оцінки у навчальному процесі.

Види перевірок роботи учнів в групах.

Тема 4. «Незалежне» навчання – одна з умов особистісно орієнтованого підходу до учнів.

Суть незалежного навчання.

Організація незалежного навчання з обдарованими учнями.

Розподіл навчальних годин

	Лекції, вивчення теорії, год	Практичні заняття, год	Семінарські заняття, год	Тести, год	Всього, год
Вступ		1			1
Тема 1 Організація роботи в парах	2	2			4
Тема 2 Організація роботи в групах	1,5	1,5	1		4
Тема 3 Оцінювання діяльності учнів у групах	2	2			4
Тема 4 «Незалежне»навчання – одна з умов особистісно орієнтованого підходу до учнів	2	2			4
Підсумковий контроль у формі тесту				1	1
Всього, год.	7,5	8,5	1	1	18

Форми контролю

Навчальні результати слухачів творчої майстерні оцінюються на основі підсумкового тесту.

Максимальна кількість балів за вивчення всього курсу – 60.

Прохідний бал – 31.

Графік навчального процесу

Вид навчальної діяльності	Тема	Час проведення, год	Максимальна оцінка
1	2	3	4
Вступ			
Організаційна частина	Представлення мети, завдань. Знайомство. Виявлення очікувань. Розроблення планів взаємодії	Заняття № 1 1 год	
Тема № 1 Організація роботи в парах			
Лекція	Робота в парах – одна із інтерактивних форм роботи з учнями; види парної роботи	Заняття № 1 1 год	
Практичне заняття	Вибір виду парної роботи на різних уроках початкової школи	Заняття № 1 1 год	
Лекція	Робота в парах постійного і змінного складу	Заняття № 2 1 год	
Практичне заняття	Складання карток для	Заняття № 2	

	роботи в парах	1 год	
Тема 2 Організація роботи в групах			
Лекція	Сутність і педагогічні можливості колективних форм роботи з учнями початкових класів	Заняття № 3 1 год	
Практичне заняття	Комплектування груп гетерогенного і гомогенного складу	Заняття № 3 0,5 год	
Лекція	Методика організації роботи в групах	Заняття № 3 0,5 год	
Семінарське заняття	Переваги і недоліки групової роботи	Заняття № 4 1 год	
Практичне заняття	Моделювання фрагментів уроків з використанням групової роботи	Заняття № 4 1 год	
Тема № 3 Оцінювання навчальної діяльності учнів у групах			
Лекція	Педагогічна роль оцінки в навчальному процесі	Заняття № 5 1 год	
Практичне заняття	Підготовчий етап до роботи в групах; навчання лідерів	Заняття № 5 1 год	
Лекція	Види перевірок роботи учнів в групах	Заняття № 6 1 год	
Практичне заняття	Складання карток для перевірки діяльності учнів в групах на різних навчальних предметах	Заняття № 6 1 год	
Тема № 4 «Незалежне» навчання – одна з умов особистісно орієнтованого навчання			
Лекція	Суть «незалежного» навчання	Заняття № 7 1 год	
Практичне заняття	Визначення тем для самостійного індивідуального опрацювання з читання та української мови	Заняття № 7 1 год	
Лекція	Організація «незалежного» навчання з обдарованими учнями	Заняття № 8 1 год	
Практичне заняття	Складання навчальних контрактів	Заняття № 8 1 год	
Підсумковий контроль, 1 год			

Тема 1 Організація роботи в парах

Мета.

Формування професійних компетенцій вчителів щодо організації роботи в парах.

Завдання.

Систематизувати знання щодо:

- здійснення особистісно орієнтованого підходу до учнів;
- інноваційних технологій викладання в початкових класах.

Сформувати вміння (навички):

- організовувати роботу в парах постійного і змінного складу;
- вибирати вид парної роботи в залежності від дидактичної мети уроку.

Розвинути установки до:

- аналізу;
- рефлексії;
- інноваційності ;
- виявлення індивідуальних здібностей для створення ситуації успіху.

Очікувані навчальні результати.

Знання:

- організації парної роботи з учнями початкової школи;
- видів парної роботи.

Вміння:

- вибирати вид парної роботи на різних уроках та їх етапах початкової школи.

Установки до:

- аналізу;
- рефлексії;
- інноваційності;
- виявлення індивідуальних здібностей для створення ситуації успіху.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 1

Теоретичний матеріал до теми 1

Основні поняття

➤ **Алгоритм** – система правил виконання процесу, що приводить до розв'язання певного класу задач після скінченого числа операцій.

➤ **Альтернатива** – необхідність вибору між двома або кількома можливостями, що виключають одна одну.

➤ **Аргумент** – певне міркування або факт, що наводиться для обґрунтування істинності чогось.

➤ **Викладання** – діяльність педагога у процесі навчання, яка полягає у наданні учням пізнавальних завдань, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і практичних занять, керівництві роботою із засвоєння, закріплення та застосування знань, перевірки їх якості, а також навичок та вмінь.

➤ **Вміння** – готовність людини ефективно виконувати дії відповідно до мети і умов, за яких необхідно діяти. Основою вмінь є знання: розрізняють розумові, практичні, часткові, загальні та узагальнені.

➤ **Демократизація освіти** – принцип реформування освіти в Україні на демократичних засадах, який передбачає децентралізацію, регіоналізацію в управлінні освітою, автоматизацію навчально-виховних закладів у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних (приватних) навчально-виховних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою (участь батьків, громадськості, церкви) співробітництво «учитель-учень» у навчально-виховному процесі.

➤ **Завдання (навчальні)** – різноманітні за змістом і обсягом види самостійної роботи, які виконуються учнями за завданням педагогів.

➤ **Зміст завдань** – це нова інформація, потрібна для виконання завдань.

➤ **Знання** – це інформація (дані, поняття і стосунки), яку індивід може відтворити.

- **Інновація педагогічна** – процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому.
- **Інтерактивне навчання** – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.
- **Колективний спосіб навчання** – організація навчання шляхом спілкування у динамічних парах, коли кожен учити кожного.
- **Компетенція** – єдність знань, вмінь і відношень у процесі професійної діяльності.
- **Компетентність** - спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати роботу або завдання.
- **МРБ** – методика Рівіна – Баженова.
- **Технологія (педагогічна)** – системний метод створення, застосування та визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставлять собі оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Суть інтерактивного навчання

Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили орієнтації в галузі освіти. Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів.

На першому місці стоїть співтворчість педагога і учня, адже в сучасних умовах постає потреба в особистості, яка спроможна розв'язувати будь-які завдання і налаштована на успіх. Ні для кого не секрет, що найчастіше перемагає той, що вміє знаходити інформацію з різних джерел, порівнює, аналізує, узагальнює, не боїться запитань, швидко шукає відповіді. Такі діти інтелектуально незалежні, чесні з собою, толерантні, творчі, їхні судження базуються на доказах. Ними не можна маніпулювати.

Інтерактивні технології якраз і спрямовані на всебічний розвиток дитини та на формування практичних навичок самовдосконалення.

Одним з основних педагогічних інновацій є інтерактивні методи навчання. Слово «інтерактив» прийшло до нас із англійської мови «interact». «Inter» – це «взаємний», «акт» – діяти. Інтерактивне навчання – діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня.

Інтерактивне навчання – це навчання, занурене у спілкування, навчання, що відноситься до педагогічних технологій на основі ефективності управління й організації навчального процесу.

Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес, щоб навчальний процес відбувався за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор і спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню компетентнісного підходу до навчання, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Сутність інтерактивного навчання – різновид міжособистісної взаємодії, що забезпечує організацію та виконання спільної діяльності, виступає в єдності ділової та

особистісно-емоційної складових і спричиняє активізуючий вплив на особистості її учасників.

Призначення інтерактивного навчання полягає у тому, щоб, по-перше, передати знання, по-друге, усвідомити цінність інших людей. Має воно і свої завдання: розв'язання навчальних поведінкових завдань; надання підтримки членам групи.

Використання інтерактивного навчання є засобом для досягнення у класному колективі атмосфери співробітництва, доброзичливості, розуміння, творчості, можливістю здійснення особистісно орієнтованого навчання.

Переваги інтерактивного навчання:

- у роботі задіяні всі діти класу;
- учні вчаться працювати у парі, у групі;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожна дитина має можливість пропонувати свою думку;
- створюється «ситуація успіху»;
- за короткий час опановується багато нового матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Принципи інтерактивного навчання:

- одночасна взаємодія;
- позитивна взаємодія;
- індивідуальна відповідальність.

Організація роботи в парах

До інтерактивних методів навчання належить і робота в парах.

Робота в парах є основою для організації самостійної роботи на уроках. У парах будь-якого типу в певний момент половина учнів при усній роботі говорить, а друга половина контролює. Потім вони міняються ролями. Ступінь підвищення активності учнів при роботі в парах значно вищий. Крім того, створюються умови для їхнього природного спілкування.

Усна самостійна робота з учнями на уроці проводиться з використанням трьох видів пар: **статичної, динамічної і варіаційної.**

Статична пара.

Разом працюють учні, які сидять за однією партою.

Динамічна пара.

Це мала група, яка складається із чотирьох осіб. Для роботи об'єднуються учні, що сидять за сусідніми партами. Кожний працює з кожним, тричі міняючи партнерів.

Варіаційна пара.

У малій групі по чотири особи кожний працює то з одним, то з другим сусідом. При цьому відбувається обмін матеріалами, варіанти яких будуть опрацьовані кожним членом мікрогрупи.

Статична пара формується за бажанням учнів, оскільки фактор контактності і доброзичливості відіграє в цій парі вирішальну роль. Не варто нав'язувати партнера, можна лише порадити або попросити допомогти товаришу. ***Статична пара*** є школою підготовки до роботи в ***динамічних і варіаційних парах***. У цій парі учні, що сидять за однією партою, постійно міняються ролями учителя і учня. Вони можуть навчати один одного, працюючи в режимі «взаємонавчання». ***Статична пара*** являється одним із ефективних механізмів, які забезпечують регулярне спілкування учнів один з одним на уроці і відповідно значне підвищення мовленнєвої і мислительної активності школяра. Кожний учень отримує можливість на кожному уроці розмовляти, відповідати, оцінювати, корегувати помилки в момент їх виникнення, відповідати на питання і задавати їх.

Половина учнів говорять одночасно. Взаємоконтроль сприяє вихованню моральних якостей особистості. Взаємодопомога стає типовим видом взаємостосунків в парі, незалежно від рівня компетентності партнера.

Розрізняють роботу в парах *постійного і змінного складу*. Вищезгадані пари – це пари *постійного складу*.

Види діяльності для роботи в парах:

- діалоги з партнером;
- прості вправи «запитання-відповідь»;
- короткотривалий «мозковий штурм»;
- взаємоперевірка письмового завдання.
- будь-яка короткотривала робота, коли об'єднання в групи та організація праці (пересування парт, перехід учнів на інші місця) недоцільні та відволікають від виконання завдання.

Мозковий штурм

- Використовується для генерації ідей.
- Дотримується жорсткий регламент.
- Розподіляються ролі усередині групи (ведучого, секретаря, хронометриста).
- Після вироблення колективного рішення усередині групи робляться доповіді / повідомлення від різних груп.

У парах постійного складу можна виконувати і письмові завдання. Прикладом може бути написання *взаємодиктантів* на різних предметах. Діти, які сидять за однією партою, працюють у парі «*учитель – учень*». Один з них, той, що виступає в ролі вчителя, диктує з картки, запропонованої учителем, текст, а другий пише. Потім міняються ролями. Учні самостійно перевіряють правильність записаного під диктовку тексту і виконують наступні завдання.

Пари змінного складу – це «*Бережок і річечка*» та «*Карусель*».

«Бережок і річечка»

Припустимо, на уроці треба вивчити напам'ять певний текст (скоромовку, правило, невеличкий за обсягом вірш). Спочатку після відповідної роботи над його змістом під керівництвом учителя діти вчаться швидко читати хором, індивідуально. Потім розповідають один одному. Після цього учні, які сидять зліва, залишаються на місці, а їхні сусіди справа пересідають ланцюжком з першої парти на останню (1-2, 2-3, 3-4, 4-1). Кількість пересідань залежить від кількості парт у ряду, за якими сидять учні.

«Карусель»

При організації роботи в парах змінного складу «Карусель» діти спочатку читають текст, який треба вивчити напам'ять, а потім половина учнів класу стають у коло обличчям назовні, а решта утворюють зовнішнє коло, стаючи навпроти одного із першого кола. Таким чином, учні в парах стоять один до одного обличчям, утворивши зовнішнє і внутрішнє кола. За вказівкою вчителя діти із зовнішнього або внутрішнього кола рухаються за годинниковою стрілкою, проказуючи один одному текст.

Методика Ривіна – Баженова

МРБ – це робота в парах змінного складу, яка призначена для закріплення пройденого матеріалу і відпрацювання практичних навичок. Виконані завдання за даною методикою учитель не перевіряє, а проводить контрольну роботу, яка покаже картину засвоєння даної теми кожним учнем.

Алгоритм роботи за МРБ

1. Отримайте картку і кольоровий сигнал.

2. Запишіть у зошит номер картки, її кольоровий сигнал, номер завдання.
3. Виконайте обидва завдання самостійно.
4. Відчувши готовність роботи в парі, підніміть свій кольоровий сигнал і підберіть партнера з іншим кольоровим сигналом.
5. Сядьте поряд.
6. Запишіть прізвище партнера і його кольоровий сигнал на полях зошита поряд з номерами завдання, яке будете розповідати.
7. Закрийте зошит. Візьміть чистий листок паперу.
8. Покладіть свою картку перед партнером, прочитайте вголос умову першого завдання, розкажіть і одночасно пишіть хід виконання.
9. Скажіть результат розв'язування завдання.
10. Дайте відповіді на запитання партнера, обговоріть з ним хід розв'язання завдання.
11. Працюйте з партнером за його завданням по алгоритму, починаючи з завдання 6.
12. Подякуйте один одному.
13. Відшукайте наступного партнера з іншим кольоровим сигналом, викладіть суть другого запитання, працюючи за алгоритмом, починаючи з завдання 5.
14. Здайте свою картку і кольоровий сигнал та одержіть нову картку з іншим кольоровим сигналом, дійте за даним алгоритмом до відпрацювання карток всіх кольорів запропонованого блоку.

Види навчальної діяльності до теми 1

Лекція

Робота в парах – одна із інтерактивних форм роботи з учнями: види парної роботи

Метод навчання: лекція-презентація.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Презентація до теми 1 «Робота в парах – одна із інтерактивних форм роботи з учнями; види парної роботи».

Практичне заняття

Вибір виду парної роботи на різних уроках та їх етапах початкової школи

Метод навчання: робота в парах

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Визначте клас, предмет і тему уроку, над якою будите працювати.
2. Виберіть вид роботи в парах; аргументуйте його.
3. Будьте готові презентувати свою роботу.

Форма звітності для завдання:

Клас	
Предмет	
Вид парної роботи	
Етап уроку	

Додаткові матеріали для практичного завдання

1. Матеріал до теми 1. «Робота в парах – одна із інтерактивних форм роботи з учнями; види парної роботи».
2. Олена Пометун. Енциклопедія інтерактивного навчання.:К.- 2007-с.6-26.

Лекція

Робота в парах постійного і змінного складу

Метод навчання: лекція - презентація

Матеріали для обов'язкового вивчення:

Презентація «Робота в парах постійного і змінного складу»

Практичне заняття Складання карток для роботи в парах

Метод навчання: індивідуальна робота.

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Визначте клас, предмет і тему уроку, на якому будете використовувати метод парної роботи.
2. Виберіть вид парної роботи.
3. В залежності від виду парної роботи підготуйте завдання.
4. Будьте готові презентувати свою роботу.

Форма звітності для завдання.

Клас	
Предмет	
Тема	
Вид парної роботи	
Завдання для виконання в групі	1 2 3 4 . .

Додаткові матеріали до практичного завдання:

Матеріали теми 1. «Робота в парах постійного і змінного складу».

Тема 2

Організація роботи в групах

Мета вивчення теми 2.

Формування професійних компетенцій вчителя початкових класів щодо методики організації роботи в групах з метою активного навчання молодших школярів.

Завдання теми 2:

Систематизування знання щодо:

- значення колективних форм роботи з учнями початкових класів;
- видів групової роботи і особливостями їх комплектації.

Сформувати вміння (навички):

- створювати умови для групової роботи з учнями початкових класів;
- комплектувати різні види груп молодших школярів;
- визначати етап уроку для ефективного використання групової роботи.

Розвинути установки до:

- створення умов для організації групової роботи;
- врахування індивідуальних особливостей кожного учня при побудові
- уроку з використанням групової роботи.

Очікувальні навчальні результати теми 2.

Знання:

- значення колективних форм роботи з учнями початкових класів;
- видів групової роботи, особливостей їх комплектації.

Вміння:

- комплектувати різні види групової роботи з учнями початкової ланки;
- навчати школярів співпраці у виконанні групових завдань;
- визначати місце групової роботи в структурі уроку початкової школи,

Установки до:

- створення умов для організації групової роботи;
- врахування індивідуальних особливостей кожного учня при побудові уроку з використанням роботи в групах;
- підвищення професійних компетенцій.

Теоретичні матеріали до теми 2.

Основні поняття

- **Гетерогенні групи** – об'єднання учнів з різним рівнем знань, умінь і навичок.
- **Групова робота на уроці** – форма організації навчально-пізнавальної діяльності, за якої учні з різним рівнем навчальних можливостей, об'єднані в малі групи, виконують як спільні, так і диференційовані завдання педагога.
- **Групова навчальна діяльність** – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями.
- **Гомогенні групи** – об'єднання учнів з однаковим рівнем знань, умінь і навичок.
- **Дискусія** у навчанні – навчальний метод, який передбачає організацію спільної мовної діяльності для пошуку ефективного розв'язання певної проблеми.
- **Мала група** – це група із двох і більше осіб, об'єднаних єдиною метою, схожими інтересами і потребами у спілкуванні та спільній діяльності; перебувають в безпосередньому контакті одне з одним.
- **Процес** – послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається яка відбувається закономірним порядком.
- **Рефлексія** – здатність людини до самопізнання, вміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви й зіставляти їх із суспільне значущими цінностями, а також з діями та вчинками інших людей.
- **Самоконтроль у навчанні** – перевірка суб'єктом власних дій зіставленням, аналізом, корекцією.
- **Самооцінка** – оцінка суб'єктом самого себе, своїх можливостей, досягнень, якостей порівняно з іншими людьми.
- **Форма навчальної діяльності** – спеціально організована діяльність учителя і учнів, яка відбувається за встановленим порядком, у певному режимі

Сутність і педагогічні можливості колективних форм роботи з учнями

Свого часу Василь Сухомлинський обґрунтував і застосував на практиці навчальний та виховний ефекти роботи в групі, тобто основну соціально-психологічну закономірність, що дає змогу підвищити рівень активності учнів і створити найсприятливіші умови для розвитку особистості. На думку видатного українського педагога, ефективність групової роботи забезпечує насамперед:

- рівність позицій;
- визнання активної ролі учня в процесі пізнання;

- реалізацію активності у вигляді самопізнання, самовираження та включення в процес навчання елементів дослідження «як важливої умови самореалізації людини»;
- актуалізацію потенціалу особистості кожного учасника через апеляцію до особистості та забезпечення умов її зростання шляхом пізнання.

Таким чином, групове навчання має всебічне теоретичне обґрунтування й широко застосовується в сучасній педагогічній практиці.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. В її основу покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини. Й. Г. Песталоцці стверджував, що вмиле поєднання індивідуальної і групової навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку.

Мета групової роботи – розвиток кожного учня як суб'єкта навчальної діяльності.

Робота в групах передбачає виконання таких завдань:

- навчання школярів співпраці під час розв'язання різного виду завдань;
- визначення провідних і проміжних завдань;
- активізація пізнавальної діяльності;
- формування ключових (уміння вчитися, соціальної, здоров'язбережувальної, загальнокультурної) та предметних, зокрема комунікативних, мовленнєвих компетентностей учнів;
- стимулювання моральних переживань взаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша;
- формування навичок самостійної учбової діяльності;
- уміння продукувати ідеї, аргументовано і доказово відстоювати їх;
- успішне спілкування (уміння слухати і чути один одного, вибудовувати діалог, ставити питання на розуміння і так далі);
- вибір оптимального шляху;
- уміння передбачати наслідки свого вибору та об'єктивно оцінювати його;
- вдосконалення міжособових стосунків в класі;
- поєднання індивідуальної та парної форм роботи.

Ефективність спільної роботи пов'язана з її вмотивованістю для учнів. Діти мають відчутти потребу працювати разом, побачити сенс в об'єднанні зусиль.

Вміння працювати в групі передбачає одночасне формування кількох видів здатностей:

- здатність до колективного мислення;
- здатність організовувати спільну роботу;
- здатність до рефлексії.

Як відомо, традиційні форми навчання передбачають послідовний рух від накопичення інформації до формування відповідних знань, умінь та навичок. При цьому досить часто знання учень отримує в готовому вигляді, їх необхідно лише запам'ятати, а мислення, мотивація та інші складники психіки активізуються недостатньо.

Безперечно, сучасні технології навчання, у тому числі й групові методи, не виключають подачу знань у готовому вигляді. Однак головне в іншому: беручи участь у груповій взаємодії, учні активно включаються в процес пізнання, накопичують досвід самостійної творчої діяльності. Для такого способу отримання знань характерні: поєднання з практикою, осмисленість, особистісна зацікавленість та значимість, емоційне забарвлення. Учасники усвідомлюють себе як особистість через інших членів групи. Досягнення загальної мети відбувається спільними зусиллями окремих членів групи. Така діяльність не ізолює учнів один від одного, а навпаки, дає змогу реалізувати природне

прагнення до спілкування, взаємодопомоги і сприяє закріпленню і поглибленню знань, систематизації та узагальненню вивченого матеріалу.

У процесі групової діяльності зникає страх спілкування з учителем (воно зведене до мінімуму, співпрацюють усі, навчальна задача розв'язується індивідуально, але з елементами взаємодопомоги; виникає можливість учитися не лише за підручником, а й один в одного. Покращується контроль і корекція знань. Учитель під час групової навчальної діяльності керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує до виконання групою учнів. При цьому стосунки між педагогом і учнями набувають характеру співпраці. Учитель тільки тоді втручається у роботу групи, коли виникають в учасників групи запитання або вони звертаються по допомогу.

Групова навчальна діяльність учнів побудована на спільних діях, що дозволяє реалізувати природне прагнення дітей до спілкування, співпраці і взаємодопомоги. Учні опитують один одного, разом працюють над виконанням завдань і вправ, перевіряють правильність виконання, оцінюють результати навчання кожного члена групи. Під час групової роботи активізується діяльність всіх її виконавців. Пояснюється це тим, що при груповій роботі слабкі учні виконують на 20-30% більше вправ, ніж при фронтальній роботі. Групова форма роботи сприяє також організації більш ритмічної діяльності кожного учня.

Високі результати засвоєння знань, формування компетентностей у процесі групової діяльності пояснюються також тим, що кожний її учасник спрямовує свою активність на інших суб'єктів і хоче побачити в них собі подібних і разом оволодівати об'єктом.

Встановлюється досить швидкий темп розв'язування навчальних задач, стимулюється працездатність. Спільні дії сприяють також підвищенню якості роботи, створюється атмосфера демократизму, дружнього спілкування. Все це полегшує навчання кожного, вдосконалюється і розвивається мовленнєва діяльність дітей. Здійснюються і виховні цілі навчання — учні вчаться приходити на допомогу в потрібну хвилину (перевірити, пояснити, порадити). Учні вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси. Поступово учень починає відчувати клас частиною свого світу, він зацікавлений в підтриманні дружніх стосунків. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності школяра. Працюючи в команді, учень має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, порадити, як організувати роботу); вчитися планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе і команду.

Успішно реалізуються розвивальні цілі навчання, прискорюються асоціативні процеси, узагальнюються і систематизуються явища, стимулюються аналітична і синтетична діяльність учнів.

Слабкі учні збагачують свої знання новою інформацією, мають можливість своєчасно одержувати додаткові пояснення незрозумілого, завдяки контролю сильніших учнів допускають менше помилок. Середні учні в умовах групового навчання оперативно з'ясовують незрозумілі питання, опановують ефективні способи розв'язування задач. Корисна групова діяльність і сильним учням, які, як правило, є консультантами. Допмагаючи засвоювати навчальний матеріал товаришам по групі, вони повторюють, зміцнюють і перевіряють свої знання. У них виникає потреба систематично вивчати теоретичний матеріал, шукати додаткові відомості, знати більше за членів групи.

Навчання у складі малих навчальних груп дає можливість за короткий проміжок часу актуалізувати теоретичний матеріал, оперативно перевірити рівень його засвоєння кожним членом групи. Досягається висока інтенсивність усної перевірки: за 7-10 хв. вдається перевірити засвоєння теоретичних знань з теми уроку практично в усіх учнів.

Переваги групової форми навчальної діяльності

- 1) За той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший;
- 2) висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;

- 3) формується вміння співпрацювати;
- 4) формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між дітьми;
- 5) розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль).

Принципи групової роботи

Ефективна групова робота будується на основі принципів взаємоповаги та співпраці.

Принцип рівності позицій означає перегляд стосунків між учителем і учнями. Керівникові занять відводиться роль не авторитета, а «каталізатора», який сприяє розвитку мислення дітей. При цьому керівник часто сам виступає в ролі рівноправного учасника групи. Рівність позицій передбачає партнерські стосунки усіх членів групи, визнання цінності кожного, інтересів та прийняття один одного. Тобто всі учасники мають однакові права й обов'язки.

Принцип активності. Активність відрізняє групову роботу від інших форм навчання. Активність групи залежить від кількох чинників: рівня зацікавленості проблемою, рівня обізнаності, досвіду групової роботи, стосунків у групі тощо.

Принцип дослідницької і творчої позиції учасників тісно пов'язаний з принципом активності. Він зумовлює відкритість до нового досвіду, здатність і прагнення активно спостерігати за власними діями та їхніми наслідками. У процесі занять постійно створюються ситуації, у яких учасникам групи доводиться самим вирішувати проблеми, відкривати вже відомі закономірності, реалізувати принципи партнерського спілкування.

Принцип зворотного зв'язку передбачає відкрите, аргументоване та конструктивне висловлювання всіх членів групи стосовно різних ситуацій, які виникають у процесі виконання завдань. Робота в групі створює для учня унікальну можливість «побачити себе очима інших». Інформація членів групи стає основою для роздумів, що, у свою чергу, створює передумови для генерації нових оригінальних ідей.

Принцип довірливого спілкування у групі дозволяє закріпити довіру, почуття спільності та причетності. Від дотримання цього принципу залежить ефективність взаємодії.

Принцип партнерського спілкування характеризується рівністю психологічних позицій учасників, визнанням цінності особистості іншої людини, урахуванням інтересів партнерів, взаємним проникненням партнерів у світ почуттів і переживань, а також взаємною гуманістичною установкою партнерів, прагненням до співучасті, співпереживання, прийняття один одного.

Послідовна реалізація принципів групової роботи забезпечує якісну відмінність таких занять від занять із використанням традиційних методів навчання.

Основні способи об'єднання школярів у групи

За бажанням.

Об'єднання в групи відбувається за взаємним вибором.

Випадковим чином.

У такій групі об'єднуються учні, які за інших обставин жодним чином не взаємодіють. Це розвиває у школярів здатність прилаштовуватися до різних умов діяльності й до різних партнерів. Проте можливі й конфлікти. Іноді у разі протистояння учасників варто дещо змінити склад групи. У цілому цей метод формування груп дуже корисний для навчання учнів співпрацювати.

За певною ознакою.

Ознаку визначає вчитель або обраний учасник. Так, можна об'єднатися за першою літерою імені, відповідно до пори року, коли народився, за кольором очей тощо.

За цього способу об'єднуються діти, які рідко взаємодіють одне з одним, але він одразу визначає спільну ознаку, що зближує учнів.

За вибором «лідера».

«Лідер» у даному випадку може або призначитися учителем (відповідно до мети, тому лідером може виступати будь-який учень), або вибиратися дітьми. Формування груп здійснюється самими «лідерами». Наприклад, вони виходять до дошки і по черзі називають імена тих, кого вони хотіли б узяти у свою групу. Спостереження показують, що в першу чергу «лідери» вибирають тих, хто дійсно здатний працювати і досягати результату. Іноді навіть дружба і особисті симпатії відходять на другий план.

У тому разі якщо в класі є явні аутсайтери, для яких ситуація набору в команду може бути надзвичайно болючою, краще або не застосовувати цей спосіб, або зробити їх «лідерами».

За вибором учителя.

Учитель сам створює групи, розв'язуючи тим самим певні педагогічні завдання. Він може об'єднати в групи учнів гетерогенного або гомогенного складу, але при цьому обов'язково треба враховувати бажання учнів.

Щоб ефективно організувати роботу в малих групах, учителю потрібно пам'ятати:

- групи повинні бути сформовані з чотирьох – шести осіб;
- усі члени групи сидять за одним столом чи відповідно поставленими партами;
- ролі між членами групи потрібно розподілити швидко.

Комплектування гомогенних груп

Комплектування гомогенних груп не викликає особливих утруднень. Після того, як встановлено рівень навчальних можливостей кожного учня класу, вчитель називає окремо прізвища учнів кожної типологічної групи, пояснюючи при цьому, що вони працюватимуть над виконанням завдань того чи іншого рівня складності. Учні пропонуються за їх бажанням об'єднатися в групи. Оскільки саме по собі об'єднання в типологічні групи умовне, а рівень навчальних можливостей – показник динамічний, то склад гомогенних груп може в процесі навчання змінюватись. Головне в комплектуванні – це психологічна сумісність, бажання учнів працювати разом і приблизно однаковий на момент створення групи рівень навчальних можливостей.

Комплектування гетерогенних груп

Об'єднуючи учнів у гетерогенні групи, вчитель повинен враховувати їх бажання, оскільки необхідною умовою ефективної роботи в групі є відповідний психологічний мікроклімат. Для організації такої роботи слід поставити парти групами: по дві, якщо в групі буде чотири особи, по три, якщо в групі буде шість учнів. Учитель визначає чотирьох учнів (якщо буде чотири групи) з однаковим рівнем компетентності і пропонує кожному сісти в окрему групу. Потім викликає наступну четвірку учнів, кожен з яких за бажанням сідає в ту чи іншу групу. І так до останньої четвірки. Таким чином, враховане бажання кожного учня, водночас утворились гетерогенні групи.

Основні застереження при організації парної та групової роботи

1. Неприпустимою є пара з двох «слабких» учнів.
2. Дітей, які з будь-яких причин відмовляються сьогодні працювати разом, не можна примушувати виконувати спільну роботу (завтра варто запропонувати їм знову сісти разом).
3. Якщо хтось забажав працювати на самоті, учитель дозволяє йому відсісти й не дозволяє собі жодного прояву невдоволення, тим більше публічних оцінок (але наодинці з дитиною намагається зрозуміти її мотиви й заохочує будь – яку спробу «індивідуаліста» комусь допомогти або отримати чинює допомогу).

4. Не можна вимагати абсолютної тиші під час спільної роботи: діти мають обмінюватися думками, висловлювати власне ставлення до роботи товариша. Зважати потрібно лише на збуджені вигуки, розмови на повний голос. Але «боротися» м'яко: учні молодшого шкільного віку, особливо шестирічки, не в змозі тривалий час утримувати довільну саморегуляцію, захоплюючись завданням.
5. Не можна карати дітей позбавленням права брати участь у груповій роботі.
6. Не можна витратити весь час на одну групу, ігноруючи інші.

Вимоги до вчителя при організації групової роботи

- 1) чітко формулювати пізнавальні завдання;
- 2) завдання мають бути проблемними, спонукати учнів до активності, до творчого мислення, до пошуку нових знань і нових способів дій;
- 3) уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах;
- 4) зосередити увагу на діяльності слабких учнів;
- 5) заздалегідь інструктувати ланкових, спрямовуючи їх роботу в групі;
- 6) не створювати ніякого змагання на швидкість виконання завдань.

Головні напрямки організації групової форми навчання

1. Завдання треба сформулювати ясно і чітко. На початку роботи слід дати учням інструкції по виконанню роботи.

Наприклад, можна порадити учням розглядати предмет з різних точок зору. Або записати на дошці ключові слова для обговорення теми та інше.

2. Треба визначити, хто буде головуючим, посередником, секретарем, доповідачем. Розподіл вчителем ролей в групі має особливе значення на перших етапах формування груп. Пізніше це мають робити самі учні.

3. Поведінка учителя під час групової роботи. Учитель, який працює з малими групами може:

- контролювати,
- організовувати,
- оцінювати роботу учнів,
- пропонувати учням різні варіанти рішення,
- бути наставником, джерелом інформації.

Принципи вибору завдань для групової роботи

1. Завдання мають бути такими, щоб дружна і погоджена робота усіх членів групи давала відчутно кращий результат, ніж міг би отримати кожного з учасників, якби працював один.

Доцільно використати:

- завдання, які вимагають виконання великого об'єму роботи;
  - завдання, які вимагають різноманітних знань і умінь, усією сукупністю яких не володіє жоден з дітей індивідуально, але володіє група в цілому;
  - завдання на розвиток творчого мислення, де вимагається генерувати максимальну кількість оригінальних ідей;
  - завдання, що вимагають ухвалення рішень, що безпосередньо стосуються майбутньої діяльності цієї групи.
2. Зміст роботи має бути цікавий дітям.
  3. Завдання мають бути доступні дітям по рівню складності.
  4. Завдання мають бути проблемними, створювати певне пізнавальне утруднення, надавати можливість для активного використання наявних знань.

Розподіл обов'язків між членами групи

Спікер (керівник групи)

- зачитує завдання групі;
- організовує порядок виконання;
- пропонує висловлюватися по черзі;
- заохочує групу до роботи;
- підбиває підсумки роботи;
- визначає доповідача.

Секретар

- записує результати роботи;
- висловлює свою думку;

Спостерігач

- стежить за часом;
- завчасно попереджає про закінчення часу, відведеного на виконання роботи;

Доповідач:

- чітко висловлює думку групи;
- доповідає про результати роботи групи.

Питання для визначення ефективності роботи групи

1. Функціонування в групі:

- Чи розв'язала група поставлені завдання?
- Чи були у групі труднощі приїх виконанні?
- Чи були розв'язані труднощі?

2. Ролі учасників:

- Чи мав ти певну роль у групі?
- Яку?
- Як ти вважаєш, ти її виконав?
- Тобі було важко? Чому?
- Чи був ти корисним у групі? У чому конкретно:
  - а) у пропозиції плану роботи;
  - б) у пошуку інформації;
  - в) у пропозиції розв'язування труднощів.
- Яку роль ти б хотів виконувати під час роботи у групі?

3. Робота індивідуальна (робота колективна):

- Чи працював ти самостійно в той час, коли вся група працювала разом?

4. Оцінка:

- Як ти визначиш те, що вивчив?

Як оціниш роботу учасників групи в цілому і кожного окремо?

Приклади форм групової роботи на уроках Карусель

Розставте стільці для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центра, а ті, які сидять у зовнішньому - обличчям до них. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець праворуч і опиняються перед новим партнером. Мета: пройти все коло, виконуючі поставлене завдання.

Акваріум

Об'єднайте учнів у групи по 4-6 осіб і запропонуйте їм ознайомитися із завданнями. Одна із груп отримує завдання для проведення групової дискусії і займає місце в центрі класу. У цей час учитель знайомить решту класу із завданням і нагадує правила дискусії у малих групах. Групі пропонується вголос упродовж 3-5 хвилин обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учні, які перебувають у зовнішньому колі,

слухають, не втручаючись у перебіг обговорення. По завершенні відведеного для дискусії часу група повертається на свої місця, а учитель ставить класу запитання:

Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?

Яка ідея була для вас більш слушною?

Така бесіда може тривати 2-3 хвилини. Після цього місце в «акваріумі» займає група, котра обговорює наступну ситуацію.

Під час підведення підсумків учитель обговорює з учнями перебіг здійснення групової роботи, коментує міру оволодіння навичками дискусії в малих групах.

Ажурна пилка

Такий вид діяльності на уроці дає можливість працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочує учнів допомагати один одному вчитися, навчаючи.

Під час роботи за допомогою технології «Ажурна пилка» учні повинні бути готовими працювати в різних групах. Спочатку учень працює у «домашній» групі.

Потім він в іншій групі буде виступати в ролі експерта з питання, над яким він працював в «домашній групі» та отримає інформацію від представників інших груп.

В останній частині заняття учень знову повертається у свою «домашню» групу для того, щоб поділитися тією інформацією, яку йому надали учасники інших груп.

«Домашні» групи

Кожна група отримує завдання, вивчає його та обговорює цей матеріал.

«Експертні» групи

Після того, як учитель об'єднав учнів у нові групи, вони стають експертами з тієї теми, що вивчається в їх «домашній» групі.

Парна і групова робота мають значні переваги. На відміну від лекції, де переважає монологічна мова педагога, і від самостійної роботи учнів на заняттях з використанням групової і парної роботи відбувається відпрацювання конкретних умінь і навичок у режимі діалогу. Невеликі групи дозволяють учителю бачити кожного у процесі практичної діяльності, сприяють виникненню стійких зв'язків між усіма присутніми, стимулюючи процеси глибокого осмислення діяльності, полегшують результативності процесу.

Метод «Робота в трійках»

Це ускладнена робота в парах. Найбільш ефективним є використання методу під час обговорення, обміну думками, систематизації навчального матеріалу, підведення підсумків чи навпаки, виділення несхожих думок.

Метод «2+2=4»

Дві пари окремо працюють над вправою протягом певного часу(2-3 хв.), доходять спільного рішення, потім об'єднуються й обмінюються думками. Як і в парах, необхідним є консенсус. Після цього можна об'єднати четвірки у вісімки або перейти до групового обговорення.

«Зигзаг» (метод «пилки»)

Учні організовуються в групи по 4-5 чоловік для роботи над учбовим матеріалом, який розбитий на фрагменти. Потім діти, що вивчають одне і те ж питання, але що полягають в різних групах, зустрічаються і обмінюються інформацією як експерти з цього питання. Це називається «Зустріччю експертів».

Потім вони повертаються у свої групи і навчають усьому новому, що дізналися самі, інших членів групи. Ті, у свою чергу, докладають про свою частину завдання (як зубці однієї пилки).

Аналіз групової роботи

Визначити ефективність групової роботи, що відбулася на уроці, можна, відповівши на наступні запитання.

1. Чи відбулося прийняття завдання кожним учнем?
2. Чи доцільним було проведення групової роботи з метою розв'язання визначеного завдання?
3. Чи вдалося учням швидко зібратися в групи й розподілити обов'язки?
4. Чи виникали в учнів проблеми з організацією роботи групи?
5. Чи проявляли члени групи толерантність по відношенню один до одного?
6. Чи піклувалася група про те, щоб кожен її учасник міг озвучити результат спільної роботи? Чим вона була корисною?

Види навчальної діяльності до теми 2.

Лекція

Сутність і педагогічні можливості колективних форм роботи з учнями початкових класів

Метод: лекція-презентація

Матеріали для обов'язкового вивчення:

Презентація «Сутність і педагогічні можливості колективних форм роботи з учнями початкових класів».

Практичне заняття

Комплектування груп гетерогенного і гомогенного складу

Метод навчання: індивідуальна робота

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Оберіть предмет і тему уроку у початковій школі
2. Оберіть один із варіантів комплектування груп, в залежності від поставлених цілей уроку.
3. Будьте готові презентувати свою роботу.

Форма звітності для завдання

Клас	
Предмет	
Тема	
Вид групової роботи	
Етап уроку	
Принцип комплектації групи	

Додаткові матеріали для практичного використання:

Матеріал до теми 2

Лекція

Методика організації роботи в групах

Метод навчання: лекція-презентація

Матеріали для обов'язкового вивчення:

Матеріал до теми 2.

Семінарське заняття

Переваги і недоліки групової роботи

Метод навчання: тематична групова дискусія

Запитання для обговорення:

1. В чому полягає суть групової роботи?
2. Що дає учням групова робота?
3. Які недоліки групової роботи?

Практичне заняття

Моделювання фрагментів уроків з використанням групової роботи

Метод навчання: робота в групах

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Оберіть клас, предмет, тему уроку.
2. Сформулюйте мету і завдання уроку.
3. Виберіть вид групової роботи.
4. Визначте, на якому етапі буде виконуватись робота в групі.
5. Розподіл обов'язків між членами групи.
6. Підготуйте завдання для роботи в групі, виходячи із теми і завдань уроку.

Форма звітності для завдання

Клас	
Предмет	
Тема уроку	
Мета уроку	
Вид групової роботи	
Етап уроку	
Завдання	1. 2. 3. 4. . .

Додаткові матеріали для практичного використання

1. Теоретичний матеріал до теми 2.

ТЕМА 3

Оцінювання навчальної діяльності учнів у групах

Мета.

Формування професійних компетенцій вчителя оцінювання знань і навичок навчальної діяльності учнів у групах як однієї з умов активізації навчальної діяльності.

Завдання:

Систематизувати знання щодо:

- ролі оцінки в навчальному процесі учнів початкових класів.

Сформуувати вміння (навички):

- організовувати навчання лідерів груп напередодні проведення групової роботи;
- застосовувати різні види перевірок групової роботи;
- будувати навчальний процес з використанням групових форм роботи.

Розвинути установки до:

- гнучкості;
- інноваційності.

Очікувані навчальні результати:

Знання:

- ролі оцінки в навчальному процесі учнів початкових класів;
- видів перевірки.

Вміння:

- організовувати навчання лідерів груп напередодні проведення групової роботи;
- застосовувати різні види перевірок групової роботи;
- будувати навчальний процес з використанням групових форм роботи.

Установки до:

- гнучкості;
- інноваційності.

Теоретичний матеріал до теми 3 **Основні поняття**

- **Еталон** – зразок, мірило.
- **Оцінка** – це характеристика цінності, рівня чи значення будь-яких об'єктів або процесів.
- **Уявлення еталонні** – це критерії оцінки, знання яких є обов'язковим для учителя.

Педагогічна роль оцінки в навчальному процесі

Важливою умовою підвищення ефективності навчального процесу є побудова такої системи обліку, перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів, яка забезпечує систематичне отримання об'єктивної інформації про їхню навчально-пізнавальну діяльність. Підвищення ефективності навчального процесу залежить певною мірою від правильної організації контролю навчальних досягнень учнів, що передбачає перевірку, облік та оцінювання. Без чітко налагодженої системи контролю, яка б забезпечувала отримання та аналіз необхідної інформації про процес і результати учіння, неможливе його управління.

Оцінити – означає встановити рівень чи якість чогось, порівняти ступінь засвоєння учнями компетентностей з еталонними уявленнями.

Контроль та оцінка в будь-якому виді діяльності завжди суттєво безпосередньо впливають на її якість та ефективність, на ставлення людини до виконання обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ і мотивації цілеспрямованої діяльності. Такого ставлення до себе вимагає і педагогічний процес. Контроль має бути систематичним, освітнім, діагностичним, виховним, оцінювальним, всебічним, об'єктивним. Він повинен обіймати всі ланки педагогічного процесу і сприяти його вдосконаленню. Тому “контроль” і “оцінка” є педагогічними поняттями. Більшість сучасних педагогів підкреслюють особливу значущість контролю та оцінки для здійснення навчально-виховного процесу в сучасних умовах.

Контроль як педагогічне поняття являє собою усвідомлене, планомірне спостереження та фіксацію вербальних і практичних дій вихованців з метою з'ясування рівня набуття ними соціального досвіду, опанування програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і практичними знаннями, навичками й уміннями та формування в них певних особистісних і професійних рис. Отже, сутність контролю у навчанні полягає у з'ясуванні рівня засвоєння програмного матеріалу, визначенні дієвості та ефективності організації навчального процесу, в оцінці якості викладання навчальних дисциплін.

За рівнем узагальнення педагогічна оцінка поділяється на *парціальну, фіксовану та інтегральну*.

Парціальна оцінка - це вихідна форма педагогічної оцінки. Вона не становить собою кваліфікацію успішності учня в цілому, а стосується лише часткового знання, уміння, навички або окремого акту поведінки. Найчастіше парціальні оцінки висловлюються у словесній, вербальній оцінній формі суджень та можуть бути схвальними або засуджуваними.

Фіксована оцінка відображає проміжні або завершені успіхи учня, його старанність та дисципліну на уроці. Зазвичай виражається в балах.

Парціальна і фіксована оцінка є основою для педагогічної характеристики як *інтегральної* форми педагогічної оцінки, яка визначає в цілому особистість та поведінку учня.

За способом презентації педагогічна оцінка поділяється на *безпосередню* й *опосередковану*. *Безпосередня оцінка* звернена до того, кого оцінюють. При *опосередкованій* формі оцінювання одного з учнів відбувається через оцінку іншого учня.

Контроль навчання як складова частина дидактичного процесу виконує певні функції, має види, методи і форми, систему критеріїв оцінки компетентностей. Для якісного здійснення контролю необхідно чітко визначити його предмет і критерії. Основою вибору критеріїв повинні бути зміст навчальних програм, специфіка конкретного виду професійної діяльності. Визначені критерії мають давати відповіді на такі запитання:

- яким є рівень опанування учнем різних фактів, правил і відомостей, передбачених у навчальних програмах?
- якою мірою та які навчальні предмети суттєво вплинули на загальний розвиток особистості учня, на формування необхідних для повноцінної діяльності практичних навичок і вмінь?
- як оволоділи учні основними навичками та вміннями, необхідними для майбутньої професійної діяльності?
- на скільки ефективно учні застосовують свої знання, навички та вміння в практичній діяльності?

У зв'язку з цим педагог повинен створити атмосферу довіри та доброзичливості для учнів з метою забезпечення їм умов вільного висловлювання своїх думок і проблем, прохань і пропозицій; формулювати справедливі, конкретні, обґрунтовані та об'єктивні оцінки; забезпечувати умови для усунення помилок, недоліків; створити умови й атмосферу, сприятливі для розвитку як кожного учня, так і всього колективу.

Отже, чітко визначені критерії оцінки результатів перевірки сприяють конкретному визначенню рівня набуття учнями знань, навичок і вмінь, передбачених програмами, сприяють утвердженню творчого ставлення до дидактичного процесу, розвивають розумові та фізичні здібності, формують мотивацію учіння і досягнення успіхів у навчально-пізнавальній діяльності.

Оцінки мають бути повними, охоплювати всі аспекти навчально-пізнавальної діяльності та бути об'єктивними, обґрунтованими і справедливими.

Основними вимогами до перевірки та оцінки успішності учнів у навчальному процесу є індивідуальність, систематичність, достатня кількість даних для оцінки, тематична спрямованість, об'єктивність, умотивованість оцінок, єдність вимог з боку контролюючих, оптимальність, всебічність, дієвість та гуманність.

Під час оцінки навичок учня педагог має враховувати:

- наявність практичних навичок з навчального предмета;
- якість, швидкість, міцність, докладність їх виконання в різних умовах.

Під час оцінки вмінь педагогу слід врахувати:

- наявність конкретних вмінь, їх глибину, міцність і гнучкість;
- ступінь оволодіння основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час вирішення нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях;
- конструювання алгоритму дій та його інноваційність;
- моделювання практичного виконання дій;
- вмотивованість дій та їх усвідомлення;
- наявність помилок, їх кількість і характер, міру впливу на кінцевий результат діяльності;
- якість виконаних дій.

Найголовніше – будь-яка оцінка має бути об'єктивною, справедливою, обґрунтованою і зрозумілою. З кожною оцінкою в учня пов'язані певні переживання: він аналізує, обмірковує її; інколи йому здається, що ця оцінка несправедлива, тому в нього може виникнути негативний емоційний стан. Обов'язок педагога – обґрунтувати оцінку і довести до розуміння учня.

Оцінювання роботи в групі. Навчання лідерів

Напередодні організації роботи в групах учитель повинен провести навчання лідерів. Робота починається ознайомленням з функціями лідера та обов'язками членів групи.

Лідер:

- просить перед початком роботи сформулювати завдання ще раз, переконується, що всі зрозуміли його зміст;
- пропонує певний спосіб роботи, група обговорює його;
- стежить за тим, щоб група не відхилилася від обговорення поставленого питання (може зупинити обговорення запитаннями «що ти робиш?», «навіщо ти це зараз робиш?», «що ти хочеш зробити?»);
- стежить за тим, щоб працювали всі, а не хтось один, ставлячи запитання: «Які ще версії можливі?», «Хто думає інакше?»

Члени групи:

Спікер – ознайомлює членів із завданням, встановлює порядок виконання, пропонує членам групи по чергово висловлювати свої думки, заохочує групу до роботи, підбиває підсумки роботи групи

Секретар – коротко записує результати роботи, має право брати участь у підбитті підсумків роботи групи або допомагати доповідачеві.

Секундант – стежить за часом та заохочує групу до роботи.

Доповідач – чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи.

На наступному етапі опрацьовуються завдання з лідерами, аналогічні тим, які доведеться виконувати групам на наступному уроці. Кожен лідер готує картку, в якій зліва записує членів своєї групи, а вгорі номери завдань, які будуть виконуватись в групі на уроці. Після виконання кожного завдання виставляється оцінка кожному учаснику групи. Оцінювати може або лідер групи, або група колективно.

Обов'язково потрібно нагадати правила роботи в групі:

1. Уважно слухай товариша.
2. Будь-яка ідея має право на життя.
3. Не критикуй! Не принижуй!
4. Пам'ятай про взаємоповагу.
5. Маєш право промовчати.
6. Дотримуйся визначеного часу.

Види перевірки

Для перевірки вивчення теоретичного матеріалу в групі можна використовувати різні види перевірок, а саме: «Вибір», «Делегат», «Всі - всі», «Довіра», назви яких записані на окремих картках. Кожна група після опрацювання матеріалу вибирає одну з них, згідно з якою звітує про свою роботу.

«Вибір» – вчитель сам вибирає учня, який звітуватиме про вивчене. Оцінює вчитель, а лідер вносить оцінку кожному члену групи в картку оцінювання.

«Делегат» – члени групи обирають делегата для звіту, а оцінюється аналогічно попередньому виду.

«Всі – всі» – на запитання вчителя відповідає кожен учень, одержуючи оцінку.

«Довіра» – вчитель довіряє групі, де лідер оцінює знання кожного учня, або учні оцінюють свої знання самі.

Кожну групову роботу потрібно завершити представленням, обговоренням її результатів цілим класом.

Види навчальної діяльності до теми 3

Лекція

Педагогічна роль оцінки в навчальному процесі

Методи навчання: лекція-презентація.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 3.
2. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников.- М.:Педагогика, 1984. - с.4 - 6.

Практичне заняття

Підготовчий етап роботи в групах: навчання лідерів

Метод навчання: робота в групах

Завдання для виконання.

Опис завдання:

1. Об'єднайтеся в групи, розподіліть обов'язки: один член групи виконує роль лідера, інші – роль учнів, які завтра будуть лідерами своїх груп.
2. Оберіть клас, предмет тему і мету уроку у початковій школі.
3. Визначте завдання для групової роботи в залежності від теми і мети уроку.
4. Складіть алгоритм виконання завдання.

Форма звітності для завдання

Клас	
Предмет	
Тема уроку	
Мета уроку	
Завдання	
Алгоритм виконання завдання	

Додаткові матеріали для практичного використання:

1. Теоретичний матеріал до теми 3.

Лекція

Види перевірок роботи учнів у групах

Метод навчання: лекція-презентація

Матеріал для обов'язкового вивчення:

1. Презентація до теми «Види перевірок роботи учнів у групах»
2. Теоретичний матеріал до теми 3

Практичне заняття

Складання карток для перевірки діяльності учнів на різних етапах уроку

Метод навчання: робота в групах

Завдання для виконання:

Опис завдання:

1. Об'єднайтеся в групи.
2. Оберіть клас, предмет, тему уроку.
3. Виконайте завдання.

І група

Скласти картку для перевірки домашнього завдання

II група

Скласти картку для актуалізації опорних знань.

III група

Скласти картку для закріплення знань, умінь і навичок.

4. Будьте готові презентувати свою роботу.

Форма звітності для завдання

Клас	
Предмет	
Тема уроку	
Етап уроку	
Зміст картки-завдання	

Тема 4

«Незалежне» навчання – одна з умов особистісного підходу до навчання

Мета вивчення теми

Формування професійних компетенцій вчителя початкових класів для організації «незалежного» навчання учнів як однієї з умов особистісно орієнтованого підходу.

Завдання теми 4

Систематизувати знання:

- методики особистісно орієнтованого підходу до учнів.

Сформувати вміння (навички):

- визначати теми з читання та української мови для самостійного опрацювання учнями початкових класів;
- складати навчальні контракти.

Розвинути установки до:

- створення умов для «незалежного» навчання обдарованих учнів;
- врахування індивідуальних особливостей учнів для визначення претендентів для «незалежного» навчання.

Очікувані навчальні результати теми 2:

Знання:

- методики організації «незалежного» навчання.

Вміння:

- визначати теми навчальних предметів для самостійного опрацювання учнями;
- складати навчальні контракти.

Установки до:

- створення умов для «незалежного» навчання з обдарованими учнями;
- врахування індивідуальних особливостей учнів для визначення претендентів для «незалежного» навчання.

Теоретичний матеріал теми 4

Основні поняття

- **Актуальність** – важливість, значимість чого-небудь в даний час, сучасність, злободенність.
- **Кваліфікація** – ступінь придатності до будь-якого виду роботи.
- **Особистість** – конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки.

Особистісно орієнтований підхід

Особистісно орієнтований підхід - освітня технологія, головною метою якої є взаємний та плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності.

Основне завдання - надання допомоги учневі у визначенні свого ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу, своєї професійної діяльності.

Особистісно орієнтоване навчання розвиває індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини, виявляє, ініціює, використовує, «окультурює» індивідуальний досвід дитини, допомагає особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, формує в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє життя.

Отже, особистісно орієнтоване навчання - це таке навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність. Для такого навчання слід створювати умови, які базуються на взаємоповазі та демократичних принципах, забезпеченні наступності розвитку, наданні всім дітям можливості набути знання і навички для успішної демократичному суспільстві.

Принципи особистісно орієнтованого навчання:

1. Неповторність кожної дитини.
2. Визнання відсутності нездібних дітей.
3. Урахування нерівності розумових здібностей дітей.
4. Індивідуалізація навчально-виховного процесу.
5. Визначення кожного учня особистістю.
6. Врахування індивідуальних особливостей учнів.
7. Отримання позитивних почуттів від навчання.
8. Навчання через подолання труднощів.
9. Дослідницький підхід до предмета вивчення.
10. Обов'язковість самостійної розумової праці учнів у процесі навчання.
11. Людяність, чуйність і тактовність по відношенню до учнів.
12. Розуміння оцінки знань учня як інструмент виховання, а не покарання.
13. Залежність колективу і особистості у навчанні.
14. Залежність особистості учня від особистості вчителя.

Вимоги до вчителя при особистісно орієнтованому підході до навчання

1. Любов до власної справи.
2. Висока кваліфікація.
3. Високі моральні якості.
4. Креативність.

Навчальне середовище особистісно орієнтованої технології:

- використання навчального матеріалу різного змісту, виду та форми;
- надання учню свободи вибору засобів виконання навчального завдання;
- використання нетрадиційних форм групових та індивідуальних занять з метою активізації діяльності;
- створення умов для творчості в самостійній та колективній діяльності
- постійний аналіз та оцінка з боку вчителя індивідуальних способів навчальної роботи, що надає учневі можливість розповісти, як він організував свою роботу, яким методом користувався, що сподобалося, що вдалося тощо;
- особлива підготовка вчителя до систематичного здійснення такої роботи на уроці.

«Незалежне» навчання

Сьогодні актуальне питання про навчання і виховання, спрямовані на конкретну особистість. У навчальному процесі треба створювати такі умови, які б забезпечували розвиток кожного учня, незалежно від його особистісного розумового розвитку. Існує багато інноваційних технологій, серед них – методика «незалежного» навчання.

Суть її полягає в тому, що обдаровані учні або ті, які вирізняються з-поміж інших своїм розумовим розвитком, опановують навчальний матеріал в міру своїх можливостей, незалежно від програми, від темпу засвоєння матеріалу своїх однокласників.

На першому етапі визначаються учні, які зможуть працювати «незалежно». Проводиться бесіда з батьками, під час якої вчитель знайомить їх з означеною технологією. Потім вчитель визначає теми програми для самостійного опрацювання.

Наступний етап – це складання контракту, де має бути зазначено тему для самостійного опрацювання, прізвище та ім'я учня, завдання, а також термін вивчення теми за календарним планом. Учень після ознайомлення зі змістом контракту зазначає час, протягом якого зобов'язується опрацювати дану тему. Його термін буде значно коротшим, ніж передбачений програмою.

На індивідуальних заняттях у таких учнів перевіряється якісь виконання завдань, та, в разі потреби, даються консультації. Після опрацювання теми учні на вивільнених уроках самі обирають, чим їм зайнятися: читанням літератури, поглибленням чи коригуванням своїх компетенцій з будь-яких предметів. За бажанням учні, що навчаються «незалежно», можуть об'єднуватися в пари чи групи для виконання завдань творчого характеру.

Що ж дає технологія «незалежного» навчання? Насамперед, кожен учень, навчаючись «незалежно», працює відповідно до своїх можливостей, поповнює знання з предмета, розвиває свої творчі здібності. Це і є особистісно орієнтований підхід до учня.

Як користуватися навчальним контрактом (пам'ятка для вчителя)

1. Роботу за контрактом запропонуйте учням, у яких компетенції відповідають 80-85 % , запланованих програмою.
2. Підготуйте для таких учнів контракти.
3. Укладіть навчальні контракти з бажаними учнями вчасно, враховуючи, який час необхідний їм для виконання всіх видів діяльності.
4. Організуйте зустріч з учнями, що працюють за контрактом, та їхніми батьками, ознайомте їх з процесом роботи.
5. Підготуйте контрольні тестові завдання, картки самоконтролю для парної та групової роботи цих учнів.
6. Створіть сприятливі умови для роботи учням, які працюють «незалежно».

Пам'ятка для учнів

1. Познайомся із контрактом, запропонованим учителем.
2. Працюючи за навчальним контрактом у домашніх умовах, можеш звертатися за допомогою до батьків.
3. Під час перерв, після уроків можеш отримати індивідуальну консультацію у вчителя з незрозумілих тобі питань.
4. Вивільнений час можеш використати на власний розсуд: поглибити знання з інших предметів, зайнятися улюбленою справою.
5. Звертайся до вчителя при потребі за додатковою літературою.
6. Не звертайся до вчителя під час уроку, коли він працює з класом.
7. Якщо є ще учні, які працюють за контрактом, можеш звернутися за допомогою до них.

8. На уроці маєш право виступати в ролі вчителя, опонента, учня, що мав випереджувальне завдання.

Індивідуальна робота

Протягом часу, коли учень працює «незалежно», учитель в разі необхідності консультує його.

Під час вивчення учнем теми учитель у класі залучає його до виконання наступних завдань:

- перекладення в образи літературних героїв або в автора;
- читання напам'ять поетичних та прозових творів;
- роль консультанта, лідера групи, опонента, вчителя;
- співавторство з учителем у створенні міні-підручників.

Робота в парі постійного складу

Тема вивчається «незалежно» в парі. Протягом її вивчення учні можуть звернутися до вчителя за консультацією.

Під час вивчення теми в класі учитель залучає учнів, які працюють за контрактом, до виконання наступних завдань:

- складання діалогу за однією із порушених в художньому творі проблем, відстоюючи своє бачення, озвучення його;
- виразне читання прозового твору в особах;
- створення опорних карток, карток-підказок, карток-інструкцій для виконання певних завдань з однокласниками.

Робота в гомогенній групі з високим рівнем навчальних можливостей

У таких групах учні можуть вивчати тему «незалежно», об'єднуючись у групи на окремих уроках чи їх етапах.

Під час вивчення теми учитель залучає їх до виконання наступних завдань:

- виконувати роль лідерів або консультантів;
- створювати міні-підручники до певних тем;
- співпрацювати з учителем по створенню сценаріїв уроків;
- виконувати творчі завдання.

Лекція

Суть «незалежного» навчання

Метод навчання: лекція

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 4.

Практичне заняття

Визначення тем для самостійного опрацювання з читання та української мови

Метод навчання: групова робота.

Завдання для виконання.

Опис завдання:

1. Об'єднайтеся в групи.
2. Оберіть клас, предмет.
3. Обговоріть кожну тему, обґрунтувавши свій вибір: можна рекомендувати для самостійного вивчення теми чи ні.
4. Складіть список тем для самостійного опрацювання.

Форма звітності для завдання

Предмет	
Клас	
Рекомендовані теми для самостійного опрацювання учнями	1 2 3 4 . .

Додаткові матеріали для практичного використання
Матеріал теми 4.

Лекція

Організація «незалежного» навчання з обдарованими учнями

Метод навчання: лекція

Матеріали для обов'язкового вивчення:

Матеріал до теми 4.

Практичне заняття

Складання навчальних контрактів

Метод навчання: індивідуальна робота

Завдання для виконання.

Опис завдання:

1. Оберіть клас, предмет.
2. Визначте тему для самостійного опрацювання.
3. Складіть навчальний контракт.
4. Визначте вид діяльності для виконання в парі чи групі.

Форма звітності для завдання

Клас	
Предмет	
Навчальний контракт	
Прізвище, ім'я учня. Клас За програмою (год) Зобов'язання (год) Види діяльності	1 2 3 4 . .

Підсумковий контроль

Підсумковий тест

1. Визначте роль учителя на сучасному уроці:
  - викладач;
  - диригент;
  - тренер;
  - лектор;
  - ведучий;

- мотиватор.
2. Виберіть значення слова «інтерактив»:
    - разом діяти;
    - індивідуально діяти;
    - чекати на дію іншого.
  3. Визначте особливості інтерактивного навчання:
    - створення комфортних умов навчання;
    - організація швидкісного навчання;
    - уникнення тиску і примусу;
    - зменшення фізичних і психологічних навантажень.
  4. Гетерогенні групи – це:
    - об'єднання учнів з однаковим рівнем знань, умінь і навичок;
    - об'єднання учнів з різним рівнем знань, умінь і навичок.
  5. Виберіть способи об'єднання учнів школярів у групи:
    - бажанням учнів;
    - довірливе спілкування;
    - певна ознака;
    - зворотній зв'язок.
  6. Виберіть застереження вчителя при організації групової та парної роботи:
    - пара з двох «слабких» учнів: так; ні;
    - вимога повної тиші: так, ні;
    - працювати з однією групою: так; ні;
    - дозвіл працювати індивідуально: так; ні;
  7. Оберіть правильну відповідь: контроль і оцінка – це:
    - педагогічна норма;
    - педагогічне поняття;
    - педагогічний процес.
  8. Встановіть стрілочками відповідність:

парціальна оцінка	сумарна складова
фіксована оцінка	схвалення чи засудження
інтегральна оцінка	кількість балів
  9. Запишіть правила роботи в групі.
  10. Охарактеризуйте недоліки і переваги групової навчальної діяльності.
  11. Яким вимогам повинна відповідати організація групової навчальної діяльності?
  12. У чому особливість групової навчальної діяльності порівняно з індивідуальною та фронтальною?
  13. Виберіть вимоги до перевірки й оцінювання успішності:
    - об'єктивність і систематичність;
    - умотивованість і суб'єктивність;
    - всебічність і тематична спрямованість.
  14. Навчальний контракт складає:
    - учень;
    - учитель;
    - батьки;
    - адміністрація школи.
  15. «Незалежне» навчання – це:
    - навчання вдома;
    - комп'ютерне навчання;
    - самостійне навчання під керівництвом учителя на уроці і вдома.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников. / Ш. Амонашвили. – М. : Педагогика, 1984. – с.4 – 6.
2. Близнюк С. Л. Роль оцінки у вдосконаленні знань, умінь і навичок учнів. / С.Л. Близнюк. – К.: 1990. – 13 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
4. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи.- Х.:Вид. група. «Основа», 2005. – с. 5-7.
5. Освітні технології / За ред. Пехоти О.М. – К., 2001. – 256 с.
6. Пилипенко В.Д. Особистісно орієнтовані технології у школі. / В.Д. Пилипенко, О.А. Коваленко – Х.:Вид. група. «Основа», 2007. с. 10-19.
7. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. / О.І. Пометун. – К. : 2007. – с. 6-26.
8. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О.І. Пометун. – К. : “Вид-во А.С.К”, 2004. – с.76 – 80.
9. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів. / О.Г. Ярошенко. – К. : Партнер, 1997. – с. 46-74.
10. Химинець В.В. / Інновації в початковій школі. / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2008. – 344 с.